

4/11/1912: Η απελευθέρωση της Σιάτιστας Τα πολεμικά γεγονότα, οι άνθρωποι

ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ-Ο ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ (2)

33. Επίδραση του ατύχηματος Μπάνιτσας – Σόροβιτς στην κατάσταση της περιφέρειας Σιατίστης

Το ατύχημα Μπάνιτσας¹ επέδρασε σπουδαίως στην περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας και επέφερε μεταβολήν της στρατιωτικής καταστάσεως στο χειρότερο. Οι Τούρκοι ανεθάρρησαν και η πρωτοβουλία των στρατιωτικών επιχειρήσεων περιήλθε στις χείρας τους. Δυο τμήματα στρατού ξεκίνησαν από τη Φλώρινα, το ένα υπό την αρχηγίαν του Μεχμέτ πασά, το οποίο κατευθύνθηκε προς τη Σιάτιστα, και το άλλο υπό την αρχηγία του Μπεκίρ αγά, το οποίο πήρε κατεύθυνση προς τα Γρεβενά. Τα εθελοντικά μας σώματα, που βρίσκονταν στην περιφέρεια Καστορίας, αναγκάσθηκαν απέναντι των υπερτέρων δυνάμεων των Τούρκων να συμπυκνωθούν και να συγκεντρωθούν στη Σιάτιστα, όπου έκαμε προσωρινά την έδρα του ο Γενικός Αρχηγός αυτών Γεώργιος Κατεχάκης. Οι Τούρκοι τώρα είχαν ελεύθερο το στάδιο των επιχειρήσεων μέχρι Λειψίστης <Νεάπολης>, την οποία ανακατέλαβαν κατόπιν μάχης, στην οποία έπεσε ηρωικώς μαχόμενος ο λοχαγός Δεδούσης και κατόπιν εκρίθη αναγκαίο να συμπυκωθεί η φρουρά και τη νύχτα να καταφύγει στη Σιάτιστα. Στη Λειψίστη <Νεάπολη> οι Τούρκοι έστησαν την έδρα τους, αφού, απ' όπου πέρασαν, διέσπειραν τη φρίκη και τον θάνατο, τον εμπρησμό και τη λεηλασία και ανάγκασαν τους κατοίκους πανικοβλήτους, αφού απέκρυσαν τα δυσμετακόμιστα πράγματά τους σε κρυψώνες και ξηροπήγαδα και πήραν μαζί τους τα ευμετακόμιστα, να φύγουν διευθυνόμενοι στη (κατευθυνόμενοι προς τη) Σιάτιστα, όπου πίστευαν ότι υπό την προστασίαν των στρατιωτικών δυνάμεων, που συγκεντρώνονταν εκεί, θα εξασφάλιζαν την τιμή και τη ζωή τους.

Ταύτα συνετέλεσαν εις το να συγκεντρωθούν τότε στη Σιάτιστα πολλές χιλιάδες προσφύγων, που ήταν αξιοθαύμαστο πράγμα πώς κατορθώθηκε, χωρίς να ακουσθεί το ελάχιστο παράπονο, να εξοικονομηθούν (να βολευτούν) τόσες χιλιάδες υπό έποψη στέγης και τροφίμων.

34. Η 2^α Νοεμβρίου

Την 2^{αν} Νοεμβρίου οι προφυλακές Σιατίστης έλαβαν μέσον (μέσω) του Οσμάν Μπάτσαρου από τη Βρογκίστα <Καλονέρι> την παρακάτω πρόσκληση του Μεχμέτ πασά για τον λαό Σιατίστης:

¹ **Μπάνιτσα**, το χωριό Βεύη του Νομού Φλώρινας· υπάγεται στο Δήμο Μελίτης. (Μετονομασία με το ΦΕΚ 55/1926). Κατά τους απελευθερωτικούς πολέμους του 1912-13 η 5η ελληνική Μεραρχία, μετά την απελευθέρωση του Σόροβιτς (Αμυνταίου), κατευθυνόταν προς τη Φλώρινα. Τη νύχτα της 24ης Οκτωβρίου 1912 δέχτηκε αιφνιδιαστική επίθεση τουρκικών δυνάμεων στην περιοχή Κιρλί Δερβέν (στενά του Κλειδίου) και αναγκάστηκε να υποχωρήσει προς τα υψώματα του Σόροβιτς και τελικά υποχώρησε άτακτα προς την Κοζάνη, όπου και ανασυντάχθηκε. Γρήγορα όμως οι Τούρκοι αναχαιτίστηκαν από τον ελληνικό στρατό, τους κατοίκους της περιοχής και τα εθελοντικά σώματα Κρητών, που πολεμούσαν στην περιοχή. (βλ. Π. Κελαϊδή, **Κρητικοί εθελοντές στους απελευθερωτικούς πολέμους 1912-13**, σελ. 96 κ.ε., Το μοναδικό ατύχημα). Σ' αυτό το ατυχές περιστατικό αναφέρεται ο συγγραφέας.

*«Αύριον πρωί περί την 1^η ώρα (τουρκιστί²) να αποστείλῃτε πέντε προκρίτους, δια να παραδώσητε την πόλιν· άλλως θα βαδίσω εναντίον αυτής και θα την βομβαρδίσω.
Λειψίστη, 2 Νοεμβρίου 1912*

*Μεχμέτ πασάς
Γενικός αρχηγός του στρατεύματος».*

Όταν το τηλεσίγραφο αυτό ελήφθη, η Σιάτιστα ήτο γεμάτη από πρόσφυγας, ως επί το πλείστον από γυναικόπαιδα, από τα μέρη που βρίσκονταν βορείως της Σιατίστης έως το Βογατσικό και την Καστοριά. Αφάνταστη ήταν η νευρική και η ταραχή εκείνη την ημέρα. Οι πρόκριτοι της πόλεως συνήλθαν στην Ιερά Μητρόπολη και συνεσκέφθησαν πώς να απαντήσουν. Η γνώμη των ενθουσιωδεστέρων ήταν να μη δοθεί καμιά απάντησις και να εξαφανισθεί ο αγγελιοφόρος· αλλ' ευτυχώς η γνώμη των δεν εισηκούσθη και υπερίσχυσε η γνώμη των φρονιμοτέρων, με την γνώμην των οποίων ετάχθη και η γνώμη του Γενικού αρχηγού των σωμάτων Γ. Κατεχάκη, να δοθεί απάντησις ουχί αρνητική, αλλά παρελκυστική. Να ζητηθεί δηλαδή προθεσμία. Να σταλεί δε με τον Οσμάν και με ένα πρόσωπο από τη Σιάτιστα και να λέγει τα εξής: Λάβαμε τη διαταγή σας και, αφού σκεφθούμε, θα απαντήσομε αύριο.

Υπεχώρησαν και οι αντίθετοι, διότι σκέπτονταν να εξαφανίσουν στο δρόμο τον Μπάτσαρο και να ματαιώσουν την απάντησιν. Τον Μπάτσαρο όμως πήρεν υπό την προστασία του ο ένθερμος πατριώτης Νικόλαος Παπαχατζής, ο οποίος και θα συνόδευεν αυτόν εκ μέρους της πόλεως φέροντας την απάντησιν στον πασά. Έτσι έφτασαν και οι δυο στη Βρογκίστα <Καλονέρι> σώοι και αβλαβείς. Αλλ' εκεί διέτρεξε τον έσχατο των κινδύνων ο Παπαχατζής. Δέθηκεν από τον πασά και δεμένος φέρθηκε (οδηγήθηκε) σε μέρος απ' έξω από το χωριό, για να εκτελεσθεί.

Ο Παπαχατζής, προ του βεβαίου θανάτου, σκέφθηκε την οικογένειά του και μέσον (μέσω) του Οσμάν ζήτησεν από τον πασά την άδεια να γράψει την δια παντός αποχαιρετιστήριον επιστολή στην οικογένειά του και ύστερα να διαταχθεί η εκτέλεσις του. Η άδεια εδόθη. Αλλ' εν τω μεταξύ ήρθαν εις διαφωνίαν οι αξιωματούχοι, οπότε ο Οσμάν Μπάτσαρος, ο οποίος έτρεφε την ειλικρινή πρόθεσιν να σώσει τον Παπαχατζή, βρήκε την ευκαιρίαν να οδηγήσει αυτόν με τρόπο, όπως φύγει [από μέρος αφανές] και <να> αποδοθεί σώος στην αγωνιώσαν οικογένειά του.

Η αυτοθυσία αυτή του Παπαχατζή δικαιούται της υστεροφημίας και της εξάρσεως της μεγάλης φιλοπατρίας, που εθέρμαινε τα στήθη του Παπαχατζή και τον έκαμνε πρόθυμο σε αυτοθυσίες, οσάκις επρόκειτο να εξυπηρετήσει (υπηρετήσει) την πατρίδα του, χωρίς το παράπαν (εις το ελάχιστο) να αποβλέπει σε ιδιοτέλεια.

36. Πώς φέρθηκαν οι Σιατιστείς την παραμονή της μάχης Σιατίστης στους πολεμιστάς της επομένης και τα αφορώντα την μέρα της μάχης 4^η Νοεμβρίου 1912

.....Επειδή μου είναι αδύνατο να δώσω στον αναγνώστη περιγραφήν, τόσο για την υποδοχή που έκαμαν οι κάτοικοι Σιατίστης στους πολεμιστάς της 4^{ης} Νοεμβρίου 1912, όσο και για την διεξαγωγή της μάχης ακριβέστερη και λεπτομερέστερη από την περιγραφή που αναγράφεται στην **Ιστορία Σιατίστης** παρά Ι. Αποστόλου, σελ. 104, έργον του εγκρίτου

² Η υπόμνηση «τουρκιστί» γίνεται, επειδή στο ισλαμικό ημερολόγιο οι μέρες θεωρούνται ότι αρχίζουν από το ηλιοβασίλεμα και κατ' ανάγκη διαφορετικά θα αριθμούνται και οι ώρες. Πρωί περί την 1^η ώρα (τουρκιστί) <1 π.μ τουρκιστί.>, πρέπει να είναι 7 π.μ..

δημοσιογράφου Αρίστου Περιίδου, ο οποίος έλαβε μέρος στη μάχη, παραθέτω ενταύθα αυτούσια την περιγραφή εκείνου, ίνα έχει ο αναγνώστης ένα συνεκτικό ανάγνωσμα.

« Η πορεία είναι εσπευσμένη να φθάσωμεν εις την Σιάτισταν, την οποίαν απειλεί ο Μπεκέρ Αγάς³ με τας 3 χιλιάδας των αγριών του σιφών. Θα τους βρούμε εκεί και θα τον τσακίσωμε. Προηγείται το τάγμα του κ. Παπαδάκη, κατόπιν έρχεται το τάγμα μας, τρίτον το τάγμα του κ. Φιλιακού και ακολουθεί η πυροβολαρχία του Κλαδά με τρία πυροβόλα (465), διότι το τέταρτον έχει καταστραφή στο Σόροβιτς. Κατά τας 9 το βράδυ φθάνομεν προ της πόλεως και διατάσσεται στάσις. Μπροστά μας υψώνεται επιβλητικό ένα πελώριο βουνό. Εκείνο όλο πρέπει να το ανεβούμε. Μετά 12 ωρών εσπευσμένην πορεία θα προτιμούσαμε όλοι να πέσωμε κάτω στον μικρό κάμπο και πρωί πρωί να επιχειρήσωμε την ανάβασι. Μα έλα η διαταγή που ετόνιζε ρητώς ότι έπρεπε τουλάχιστο στις 9 να είμεθα μέσα στην Σιάτισταν.

Κάθε πυροβόλο το σέρνουν 6 θηρία άλογα και όμως και αυτά σταματούν. Οι πυροβοληταί και ελάται⁴ κατέρχονται από τας θέσεις των και αρχίζουν να σπρώχνουν. Με φωνές και σπρωξίματα κατορθώνεται τέλος πάντων η κοπιώδης ανάβασις και ο ανήφορος του ενός τετάρτου εκμηδενίζεται μετά δύο ώρας.

Εις την είσοδον της κεντρικής οδοῦ της συνοικίας Γερανείας παρατεταγμένοι οι μικροί μαθηταί των σχολείων Σιατίστης μας υποδέχονται με ζητωκραυγάς και με πατριωτικά άσματα δια πρώτην φοράν ακουόμενα. Αναρίθμητα τραγούδια. Πού τα έμαθαν; Ποιος τους τα εδίδαξε; Άγνωστα εντελώς για τους μαθητάς της ελευθέρας Ελλάδος. Κάθε παιδί από αυτά πλησιάζει τους στρατιώτας και τους μιλά σιγά σιγά. Τι να θέλουν άραγε; Έβαλα στοίχημα με τον Μπαμπά μου πως θα πάω στο σπήτι μας σήμερα να φάνε και να κοιμηθούν 10 στρατιώτες, αν δεν έρθητε θα χάσω το στοίχημα. Έπειτα εκεί θα περάσητε καλά. Ό,τι έχουμε θα φάτε. Και έλεγαν, έλεγαν οι υπέροχοι αυτοί μικροέλληνες και παρακαλούσαν να πάμε, να φάμε, να κοιμηθούμε στα σπήτια τους.

Γέροι και γρηές με δακρυσμένα τα μάτια μάς τραβούσαν από το αμπέχο, για να πάμε στο δικό τους το σπήτι, που, όσο φτωχικό και αν ήταν, είχε το βρισκούμενο για τους μουσαφιρέους του.

Και γέμισαν τα σπίτια της ωραίας Σιατίστης από φαντάρους. Άλλο 20, άλλο 15. Και το φτωχότερο μικρόσπητο θα είχε πέντε στρατιώτας. Τα καλλίτερα αρνιά, ο πειο διαλεχτός τραχανάς⁵ και τα πειο εύγευστα γλυκίσματα⁶ τα εδοκιμάσαμεν εκείνη τη βραδειά.

Τα νυφικά σεντόνια της κόρης και τα μεταξωτά παπλώματα, που τα είχε πάρει για προίκα η μάνα, εστρώθησαν, για να δεχθούν τους έλληνας στρατιώτας.

Μα δεν κάνει να κοιμηθούμε εδώ επάνω, έχουμε ψείρες, έλεγαν οι δυστυχείς στρατιώται. –Τι; έχετε ψείρες; Και για ποιον τις έχετε; Και αν δεν ερχώσαστε να μας ελευθερώσητε, θάχατε ψείρες;

Και μας έλεγαν, μας έλεγαν χιλιάδες λόγια, για να μας πείσουν να ζαπλώσωμε στα λευκά σεντόνια και στα μεταξωτά παπλώματα. Α!, η βραδειά αυτή θα μείνη αλησμόνητος για το στρατό, που είχε την τύχη να κοιμηθή στη Σιατίστη.

(αποσπάσματα από το βιβλίο του Φ. Ζυγούρη **Ιστορικά σημειώματα περί Σιατίστης και λαογραφικά αυτής**, σελ. 371 κ.ε.)

³ (Υποσημ.στο κείμενο **Ιστορίας της Σιατίστης I**. Αποστόλου: Αρχηγός των τουρκικών δυνάμεων δεν ήτο ο Μπεκέρ Αγάς, αλλ' ο Μεχμέτ Πασάς, του Μπεκέρ διευθυνθέντος την προηγουμένην της μάχης εις Γρεβενά).

⁴ **Ελάτης**, στρατιώτης του πυροβολικού που υπερεί στο αριστερό άλογο του ζεύγους ελάσεως. (Ελαση= η έλξη οχήματος από ζώο).

⁵ (Σημ. Φιλ. Ζυγούρη): Δυο είδη, 1) **αλευρίσιος**=ζύμη από αλεύρι, γάλα και αυγά, περασμένη από κόσκινο και εκτεθειμένη στον ήλιο, για να στεγνώσει, 2) **σιταρίσιος**= σιτάρι μικροκομμένο πνιγμένο στο γάλα, περασμένο από κόσκινο και εκτεθειμένο στον ήλιο, για να στεγνώσει.

⁶ (Υποσημ.στο κείμενο **Ιστορίας της Σιατίστης I**. Αποστόλου: Πετιμέζι, εγχώριο γλύκισμα [κατασκευασμένον] από μούστον).

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ

Οἱ ὑποτακνόμενοι θεωροῦμεν ἱερὸν καθήκον νὰ ἐκφράσωμεν καὶ δημοσῶς τὴν εὐγνωμοσύνην μας καὶ τὰς θερμὰς ἡμῶν εὐχαριστίας πρὸς τὸν ἐν Σιατίστῃ ὑποδηματοποιὸν κ. Γεώργιον Γκαρούλην, ὅστις μὲ μεγίστην ἐθελοθυσίαν περιεποιήθη καὶ περιέθαλψε τὴν προσφιλεῆ μητέρα μας Ἀναστασίαν, ὅταν ἤναγκάσθη νὰ καταφύγῃ ἐκεῖ φεύγουσα τὰς ἐν Βογατσικῶ θηριωδίας τῶν Τούρκων.

Ἐν Θεσσ)νίκῃ τῇ 30 9)βρίου 1912.

Ἄδελφοὶ Μήχου

9)βρίου=Νοεμβρίου

Εφημερίδα Θεσσαλονίκης ΝΕΑ ΑΛΗΘΕΙΑ, φύλλο της 30^{ης} /11/1912, σελ.2, (από την Ψηφιακή Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων).

ΣΧΕΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ-Ο ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ (1)

Ακολουθούν 3 φωτογραφίες της εποχής. Προέρχονται από το οικογενειακό αρχείο του συμπατριώτη μας κ. Χαρισίου Ράμμου, τον οποίο και ευχαριστούμε.

Δυστυχώς δεν συνοδεύονται από σημειώσεις. Στην πολυπρόσωπη διακρίνεται το κωδωνοστάσιο του Αγίου Δημητρίου Σιατίστης, το Τραμπάντζειο Γυμνάσιο, η Αστική Σχολή, η Μητρόπολη.

Μεταξύ των εικονιζομένων διακρίναμε τον Γυμνασιάρχη Ι. Παπία, τον Γιατρό Α. Αλεξίου και το γιατρό Α. Οικονομίδη

